

ÆTT OG ANNET

Løssalg kr 15,-

Årgang 25 Utgave 65

Grenland Ættehistorielag

Juni 2004

Gamle Gjerpen

Nå også med interaktiv bygdebok!

Div.

Gjerpen Bygdebok og Slektshistorie

ved

Gard Strøm

Nytt

Emigranter

Pekere

Forkortelser

Gjerpen Menighet

Innhold:

Side 3	Budstikka nr. 2 – 2004	Redaktøren
Side 4	Dugnad på Siljan Kirkegård	Redaktøren
Side 4	Klipp fra lokalpressen i gamle dager – Grenlands første dødsannonse?	Jan Kjøppen Petersen
Side 4	En annerledes lærebok i slektsgranskning	Jan Kjøppen Petersen
Side 5	Arbeidsgruppe for europeiske aner	Jan Kjøppen Petersen
Side 6	En skilsmisse i 1765	Kurt Dahl
Side 7	Tvangsutskriving på Mæla i 1729	Jan Christensen
Side 7	Klipp fra lokalpressen i gamle dager - Skiftevarsel i Gjerpen	Jan Kjøppen Petersen
Side 8	Gjerpen interaktive bygdebok	Redaktøren
Side 9	Torvetjønn – en gammel gård ved Møsvann	"T. N."
Side 10-11	Stabbur i Telemark	"Tr. N."
Side 11	Klipp fra lokalpressen i gamle dager – Skiftevarsel i Drangedal	Jan Kjøppen Petersen/Redaktøren
Side 12	Spørsmål og Svar	Redaktøren

ISSN 0804-2586

REDAKSJONSKOMITÉ FOR ÆTT OG ANNET:

ANSVARLIG REDAKTØR:

Terje Rehn Holm-Johnsen Skogvn 20 H0603 3919 Porsgrunn Tlf. 35 56 62 65

Per Stian Bjørnø Kjendal Fredbobakken 9 3919 Porsgrunn Tlf. 35 55 66 66

Jan Christensen Kvernbekkveien 5a 3716 Skien Tlf. 35 52 47 08

Jan Køppen Petersen Sveene 7 3731 Skien Tlf. 35 54 64 75

INFORMASJON OM GRENLAND ÆTTEHISTORIELAG:

Formann
Per Stian B. Kjendal
Tlf. 35 55 66 66
kjendal@online.no

Viseformann
Thor W. Gundersen
Tlf. 35 52 27 84
two-gun@frisurf.no

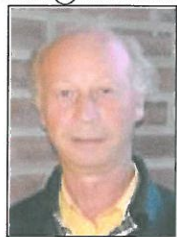
Arkivar
Kersti Sorter
Tlf. 35 97 21 57
sorter@bamble.online.no

Kasserer
Andreas Søli
Tlf. 35 50 01 57
asoeli@online.no

Sekretær
Terje R. Holm-Johnsen
Tlf. 35 56 62 65
porsgrunn@online.no

Styremedlem
Frank Johannessen
Tlf. 35 59 58 41
frojoha@start.no

Styremedlem
Vigdis Kverndal
Tlf. 35 54 93 17
vigdiskv@frisurf.no

Varamedlem
Liv M.S. Pettersen
Tlf. 35 53 57 52
Terjp2@online.no

Varamedlem
Kari Aabelvik Sahlin
Tlf. 35 5129 25
l-sah@online.no

Kjenner du slektsforskere i Grenlands-området som fremdeles ikke er medlem i vår forening, og som derved går glipp av muligheten for å bruke vårt meget gode arkiv? Det kan skyldes at vedkommende ikke vet hvor en skal henvende seg. Her er alle nødvendige opplysninger for den som vil bli medlem:

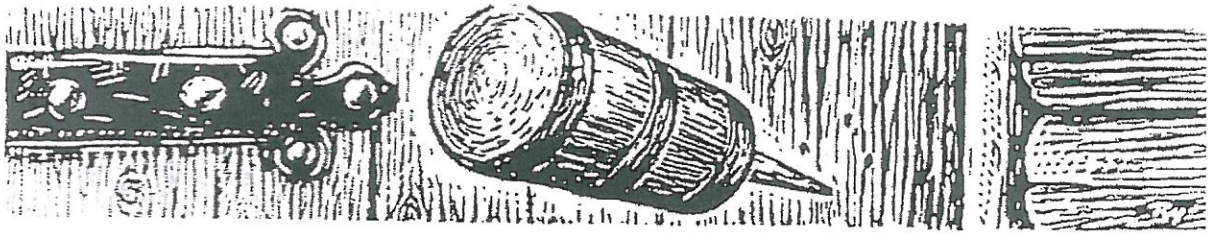
Adresse : **Grenland Ættehistorielag**, postboks 169, 3901 Porsgrunn
E-mail : **grenland@grenlandslekt.no**
Hjemmeside: **www.grenlandslekt.no**

Prisene for medlemskap er som følger:

Enkeltperson kr. **100**, ektepar kr. **120**, personer i Norden kr **150** og personer utenfor Norden kr **180**.

Kontingenten sendes til:

Grenland Ættehistorielag,
Postgirokonto 0540 08 73048
Postboks 160
3901 Porsgrunn

BUDSTIKKA NR 2 – 2004

Bibliotekmøter høsten 2004:

2. september	Terje Holm-Johnsen – Frank Johannesen – Vigdis Kverndal
16. september	Kersti Sorter – Liv Pettersen – Kari Aabelvik Sahlin
7. oktober (utvidet)	Andreas Søli – Thor Gundersen – Per Stian Bjørnø Kjendal
21. oktober	Terje Holm-Johnsen – Frank Johannesen – Vigdis Kverndal
4. november	Kersti Sorter – Liv Pettersen – Kari Aabelvik Sahlin
18. november	Andreas Søli – Thor Gundersen – Per Stian Bjørnø Kjendal
9. desember (utvidet)	Terje Holm-Johnsen – Frank Johannesen – Vigdis Kverndal

Som vanlig begynner møtene kl. 18 og avsluttes når biblioteket stenger kl. 20. Utvidede møter går frem til 21-22 tiden.

Høstmøtet:

Høstmøtet legges i år til 25. november i GS-bankens lokaler i Skien. Mer informasjon kommer i neste nummer.

Slektsforskerdagen 2004:

Vi er invitert av DIS Telemark til å delta på en nasjonal slektsforskerdag sammen med Norsk Slekthistorisk Forening. Den vil gå av stabelen 30. oktober. Vi har takket ja og fellesmøter blir avholdt fremover for å kartlegge hva dette innebærer for oss. Mer informasjon om dette vil følge, enten i neste nummer eller på et utvidet møte.

Deadline for Ætt og Annet:

Hvis du har artikler til Ætt og Annet, vær obs på følgende datoer for deadline:

Vinter: 15. februar

Vår: 15. mai

Høst: 15. september

Nye medlemmer:

Elbjørg Bakke – Skien, Leif Christensen – Porsgrunn, Inger Kristin Hartvigsen – Porsgrunn, Egil Helland – Porsgrunn, Tove Knutsen – Stathelle, Steinar Kristiansen – Skien, Britt Myran – Lunde, Atle T. & Reidun Haugstoga Olsen – Larvik, Bjørg Ruud & Jan K. Rønjom – Skien, Jens Petter Rønning – Skien, Solveig Sørbø – Lunde, Berit Waskaas – Miland.

Blader og bøker til salgs:

Kassereren har fortsatt alle de tidligere nummerne av Ætt og Annet til salgs. Prisen er kr 15,- per stk. Ved kjøp av mange gis det rabatt. Jubileumsboka vår fra 2003 selges også. Pris for boka er 200,- (for medlemmer 150 for et eksemplar, 200 for øvrige). Ta kontakt med kasserer.

Levering av utlånt materiale på medlemsmøtene:

Det er blitt et problem at endel medlemmer ikke leverer materiale de har lånt på et medlemsmøte til neste medlemsmøte. Lånetiden er begrenset til den tiden det er mellom to medlemsmøter. Dersom du får problemer med å levere på et medlemsmøte, så ta kontakt med en fra styret, eller send materialet med en annen. I verste fall kan det bli snakk om at vi må ringe deg for å få tilbake det du har lånt.

PS! Biblioteket kan ikke ta imot lånt materiale på vegne av oss.

En bønn fra redaksjonen; stoff til Ætt og Annet ønskes:

Dersom du sitter med skriveferdigheter, skrivekløe og en idé til en god artikkel vil vi gjerne at du skriver den ned og sender den til oss. Dessverre er det en klar nedgang på artikler fra medlemmer til Ætt og Annet og et resultat av dette kan bli at vi må gå ned til 2 nummer pr år. Så grip pennen fatt og skriv!

Adresseforandring:

Selv om du flytter vil du vel fortsatt som medlem ønske å motta Ætt og Annet?

Meld derfor adresseforandring til oss!

Dugnad på Siljan Kirkegård

Av Redaktøren

I Kirkegårdsprosjektet gjenstår nå bare to kirkegårder i Grenland, nemlig Siljan og Østre Porsgrunn. Det ble forsøkt med en dugnad for å skrive av Siljans kirkegård i fjor, men kun et medlem møtte, og returnerte,

Det er til alles interesse at også disse to siste kirkegårdene blir skrevet av og publisert.

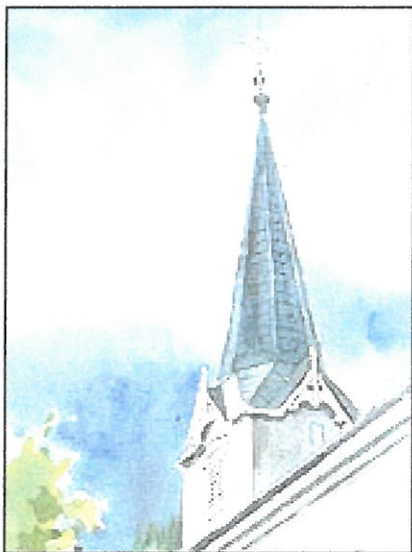
Derfor legger vi opp til en dugnad i Siljan lørdag 19. juni!

Dersom været er bra, og vi er mange nok, bør vi klare å få registrert denne på kort tid. Alle tar med litt kaffe eller annet drikke samt litt å bite i og vi får en fin utflukt i juni.

For ikke å kjøre fanyttes, treffes vi på Gjerpen Kirke kl 10. Vi samkjører videre derfra.

Ta med en god penn og en skriveplate, skjema for utfylling får dere av formannen, Per Stian.

Vi vil da ønske dere hjertlig velkomne til dugnad 19. juni!

Jan Køppen Petersen skrev i boken Ætt og Annet i fjor om aviser som kilder. I den forbindelse har han funnet endel interessante ting i lokalavisene som vi vil vise for dere. Illustrasjonen under er den første dødsannonse trykket i en lokalavis, nemlig Ugeblad for Skien.

En annerledes lærebok i slektsgranskning

Av Jan Køppen Petersen

Programlederen i NRK, **Tore Strømøy**, har oppsporet forsvunne familiemedlemmer og gjenforenet disse foran fjernsynskameraene. Programmet **"Tore På Sporet"** har de senere årene vært en av fjernsynets store suksesser med stor seeropplutning. Spennende historier fra det virkelige liv om personer med felles røtter har engasjert seerne.

Tore Strømøy utga i fjor boka **"På Sporet"** der han tar oss med på sine oppdagelsesreiser jorden rundt på jakt etter mennesker med felles opphav. Han skildrer hva som gjør at han selv er så opptatt av dette med røttene til familier med utgangspunkt i sin egen oppvekst på Trøndelagskysten.

Strømøys intensjon med å lage denne boka beskrives i forordet: "Det handler om en lengsel etter å vite. I et samfunn hvor vi opplever at mye er overfladisk og hvor utviklingen går så fort, er det kanskje viktigere enn noen gang å vite at man hører til et sted og å vite hvem man er. Det handler om røtter og identitet. Vi trenger en trygg havn. Et sted vi hører hjemme. Denne boka handler om det."

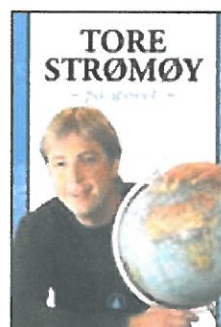
Boka har en grei inndeling. **Del I** handler om hans egen slekt fra øyrike Frøya. Det er interessant lesning om topografi og natur, der hans egen familie har bodd i generasjoner.

Del II har fått tittelen: **"Mennesker langs veien"**. Dette kapitlet gir oss en detaljert innsikt i de kjente historiene fra fjernsynsprogrammet **"Tore På Sporet"**. I så måte er det underholdende lesning, -om å være på søk etter familie, en drøm, identitet og røtter.

Den siste delen av boken, **del III**, gir råd og vink til de som leter etter nålevende slektninger. I så måte må boken kunne karakteriseres som en lærebok i slektsgranskning. Her finner man nyttig informasjon om hvor man skal lete for å oppspore slekt som ikke er mulig å finne på tradisjonell måte via folketellinger, kirkebøker og andre kilder.

Sperrefrister hindrer tilgang i offentlige arkiver. Men Tore Strømøy kommer i dette kapitlet med henvisninger til kilder og institusjoner som kan være til hjelp for de som ønsker å finne nålevende slektninger.

I denne sammenheng vil jeg få tillegge at denne informasjon er av stor verdi for de som holder på med å lage slektsbøker. Opplaget på en planlagt slektsbok bestemmes av markedet, for jo flere man har å selge boka til, vil gjøre det lettere å realisere et slikt prosjekt.

Arbeidsgruppe for europeiske aner

Av Jan Kjøppen Petersen

Som slektsgransker vil man før eller siden støte på personer som har innvandret til Norge. Dette er et fenomen som kan skape spesielle vansker i granskingsarbeidet, men på den annen side gir utfordringer og er ekstra spennende. Navn av utenlandsk opprinnelse kan være fascinerende materiale å søke på, men det krever tålmodighet og etterhvert er det en klar fordel med gode språkkunnskaper. Skal man lykkes fullt ut med oppsporingen av utenlandske

aner vil nok ett eller flere besøk i arkiver utenlands være å anbefale. En eventuell tur til

utlandet virker vel forlokkende for de fleste og kan krydre slektsforskningen som en hobby med internasjonalt tilsnitt. Men før man kommer så langt kreves mye granskingsarbeide med det som måtte finnes av kilder her til lands og ikke minst god planlegging og forberedelse.

Arbeidsgruppen for europeiske aner utgjøres pr.d.d. av ca. 40 personer som har spesiell interesse for dette felt. Dette er en ressursgruppe med tilknytning til Norsk Slekthistorisk Forening, og er et kontaktforum for de som gransker slekt av utenlandsk opprinnelse.

Mange forsker kanskje på samme slektsnavn og har klare fordeler av å utveksle informasjon.

For å vite mere om denne arbeidsgruppens virksomhet er inngangsporten hjemmesiden til

Norsk Slekthistorisk Forening: www.genealogi.no. Her vil man finne mange linker av stor

interesse for slektsgranskere og selvsagt henvisning til arbeidsgruppen for europeiske aner.

For min egen del begynte det med at jeg fikk se en annonse i "Genealogen" nr. 1/99, medlemsblad for Norsk Slekthistorisk Forening: "Tyske aner? - NSF planlegger å etablere en arbeids- og kontaktgruppe for medlemmer som arbeider med tyske og andre kontinentale

forhold. Gruppen vil ha 2 til 4 årlige møter. Formålet er å bedre deltageres kjennskap til tyske arkiv, biblioteker, samlinger og foreninger som fremmer vår slektsforskning, samt organisere arkivreiser m.m til Tyskland og dets naboland. Interesserte bes melde seg!"

På bakgrunn av denne annonsen var det 22 personer, som meldte sin interesse i første omgang.

Selv hadde jeg gleden av å delta på første møte torsdag 6. januar 2000, bl.a. sammen med Jan Christensen, daværende formann i Grenland Ættehistorielag. På dette møtet fortalte deltakerne 3 á 4 minutter om sine egne emner og utfordringer/problemer med utenlandske slektsforhold.

Dertil var det diskusjon om gruppens arbeid, planer, program, møter osv. Initiativtager Tore H. Vigerust presenterte "Innvandrerarkiv for Norge 1600-1814". Han beskrev dette arbeid som en rapport der alle påtrefne innvandrere for den aktuelle perioden ble oppført, gruppert etter det sted de bodde i Norge og i rekkefølge etter årstallet for innvandringen. Han etterlyste i denne forbindelse hjelp fra andre for å komplettere dette arkiv. Vigerust mottar gjerne tips om innvandrere til Norge med slektsnavn, stedet de kom fra og ikke minst årstall. Skriv til:

Tore H. Vigerust, Sørlogata 40 A, 0577 Oslo, tlf. 22 57 11 89, e-post: toreher@online.no

På høstmøtet i Grenland Ættehistorielag 2001 var Vigerust foredragsholder. Han presenterte

da utdrag om innvandrerbefolkningens historie. Blant annet fortalte han i sitt foredrag:

Innvandringen skjedde til de store byene. Tyske kjøpmenn allerede i 1250 til Bergen, Trondhjem, Stavanger, Tønsberg og Oslo. Adelsinnvandring fra 1350-1500, omlag 100 personer. Økt innvandring på 1500-tallet. Bønder fra Danmark (Jylland) i senmiddelalder til bygdene. Skotter og engelskmenn på 1700-tallet. Om nyere innvandring finnes det en rekke skriftlige kilder. I 1720-årene kom den første store masseinnvandring til byene i Norge, bl.a.

fra Italia og Frankrike. Vigerust estimerer tallet på innvandrere til Norge fra 1650-1814 til

ca. 25.000 personer, hvorav Bergen mottok flest ca. 5.000 innvandrere. Ofte var det slik at

innvandrerne først kom til en havneby, før de flyttet til andre steder. Han avsluttet sitt foredrag

med ønske om tips til innvandrerarkivet. Vigerust understreket at han fikk mange spørsmål, men dessverre få tips.

Etter det første møtet i arbeidsgruppen for 4 år siden har det vært avholdt en rekke møter

på biblioteket i Norsk Slekthistorisk Forening. Et møte ble også avholdt i Bergen i forbindelse med Slekts- og lokalhistoriske dager der. På dette arbeidsmøtet ble man enige om å opprette en egen nettside hvor man kunne gi informasjon om gruppen, dens aktiviteter og deltagere. Ikke minst har denne nettside-presentasjonen av deltagere med hovedvekt på deres forskningsområder blitt svært nyttig for andre som ønsker innsikt i arbeidsgruppens virksomhet.

For under "Hvem forsker hva" finner man oversikt over hvilke slekter deltagerne arbeider med. Denne oversikten gjør det lettere for slektsforskere å ta kontakt med arbeidsgruppen og dens enkelte medlemmer. På møte 7. januar 2001 ble man enig om å endre gruppens navn til: "Arbeidsgruppe for europeiske aner." Da ble også de britiske øyer inkludert.

På møtene i arbeidsgruppen har Tore H. Vigerust vært en flittig brukt foredragsholder, men også flere andre har hatt innlegg over temaer av interesse. I denne sammenheng kan nevnes: Elin Galtung Lihaug om sine innledende studier om Grabow-slekten fra Mark Brandenburg i Tyskland, via Hans Grabow som utvandret til Danmark i 1582. På januarmøte i 2002 holdt Jan Keus et kåseri om slektsforskning i Nederland. I mai 2003 kåserte Svein Wiborg om "kompetansemotivert innvandring til de norske glassverk på 1700-tallet. Slekter fra Tyskland, England og Frankrike." På møte 18. november 2003 var Rune Nedrud kveldens kåsør med temaet: "Reiseberetning fra Slesvig." Dessuten ga Sølvi Arntzen noen inntrykk fra Deutscher Genealogentag i Schwerin i september. Slike beretninger fra arkivbesøk er svært verdifulle for medlemmene i arbeidsgruppen. Særlig har Tore H. Vigerust hatt mange rapporter om arkivreiser i Tyskland herunder tips om planlegging og forberedelser for slike arkivbesøk.

En annen nyttig følge av gruppens arbeide er tilvekst av utenlandsk litteratur og hjelpemidler, herunder anskaffelse av viktige håndbøker og kart til biblioteket i NSF i Ullevålsvn. 1.

Dersom du har interesse for temaet i denne artikkelen og ønsker å bli medlem i arbeidsgruppen, så ta kontakt med koordinator Elin Galtung Lihaug, Fallanveien 30 B, seksjon 59, 0495 Oslo, e-post: elin.lihaug@chello.no

En skilsmisse i 1765

Av Kurt Dahl

Vi slægtsforskere leder efter oplysninger om vores forfædre, og derudfra danner vi os et billede af, hvordan de var, og hvordan de levede. Nogle personer finder man mange oplysninger om, og om andre færre oplysninger. Men alt i alt er der tale om sparsomme oplysninger, da disse skal ses i forhold til et menneskes årelange liv.

Men uanset omfanget af oplysninger, kan man komme til at stå i den situation, som jeg har stået i, nemlig at ændre syn på en af sine forfædre.

Mit indtryk af Melchior

Om en af mine forfædre, Melchior Christensen Cortsen, havde jeg fået det indtryk, at han var en levemand og en Ødeland.

Melchior Christensen Cortsen blev født i 1721 i Byrum, som søn af skipper og kirkeværge Christen Melchiorson Cortsen og Hustru Margrethe Mortensdatter Brems. Efter forældrenes død modtog Melchior en anseelig arv. Men da han selv døde i 1781, var han fattig og forarmet.

Melchior Christensen Cortsen blev gift anden gang d. 4. marts 1770 med Anne Margrethe Sørensdatter Langstræde. I forbindelse med dette giftermål, havde præsten skrevet, at der var en skilsmisshed fra 1765. Det er sjældent, at man støder på en skilsmisse tilbage i 1700 tallet.

Det var på baggrund af skilsmissen, samt at han ikke ejede kongens mønt ved sin død, og at han i 1766 blev udlagt som barnefar til et barn, der blev døbt i Byrum kirke d. 20. maj 1766, at jeg fik det indtryk, at det var en mand der havde levet livet.

Melchiors historie

Da Melchior Christensen Cortsen blev gift første gang d. 18. juli 1743 med Anne Hansdatter i Solum kirke, Telemarken fylke i Norge, bosatte parret sig i Norge.

I "Innvandrearkivet i Skien by med ladestederne Porsgrunn, Brevik og Langesund, Akerhus stiftsamt" står: Melchior Christensen Cortsen, skipstømmermann - Født på Læsø under Viborg stift i Danmark. tok borgerskap på skipstømmerarbeid, husnæring og smålasthandling 9. marts 1743. Skattebetaler 1743.

På det tidspunkt havde jeg kendskab til 2 børn fra deres ægteskab. Christine, der blev døbt i Solum kirke d. 1. december 1743 og Christen, som er min tip 3 oldefar, der blev døbt i Solum kirke d. 13. juni 1745.

Mit store Ønske var at finde deres skilsmissesag, for at få bekræftet min formodning om, at det var Melchior der var den skyldige part. Sagen måtte være på et eller andet arkiv i Norge.

På et tidspunkt var jeg heldig at komme i kontakt med en dame

fra Norge, Wenche Hervig, som bor i Oslo. Hun lovede at hjælpe, da hun ofte kommer på riksarkivet i Oslo. Desværre fandtes sagen ikke på Riksarkivet, men jeg blev henvist til Statsarkivet ligeledes i Oslo, hvor jeg var heldig. Jeg fik tilsendt en kopi fra forhandlingsprotokollen. Domsakterne er ikke bevaret.

Fakta ændrede mit syn på Melchior

Jeg har valgt at gengive hele teksten i en transskriberet udgave. Med denne tekst fik jeg et andet syn på Melchior Christensen Cortsen. I Mechior Cortsens Sag contra Hustrue Anna Hansdatter blev saaledes Dømt:

For Consistorial Retten har Melchior Christensøn Cortsen af Lessø Land under Jylland ladet bevise at Anna Hansdatter med hvilken han var ægteviet, og havde 3de Børn og var med ham boesat paa bemelte Læssø Land har i hans Fraværelse paa Søfardt i Hollandsk Tieneste, der han 1751 med hendes Samtykke til fælles Beste Sig paatoeg, icke alene forødet al deres samtliges Eyendom derpaa Landet og hun uafventet reist til sine Forældre paa Closter Øen ved Scheen, men og der i Horeri ladet sig besvangre 1755 af en Murmester Svend Andreas Berntson efter Sogne Præstens til Solum he. Knud Ramshartes Attest af 26 Junii 1761. Om Melchior Christensøn Cortsen imidlertid førte ulastelig Levnet er fremlagt beedigte Beviser, og i særdelished Sogne Præsten til Byrum paa Lessø Land he. Morten Beckmann Skudsmaal af 1. April 1764. Der mod Qvinden Anna Hansdatter hverken efter hende lovlig forkyndt Stævning eller forlagte Laugdag enten selv har indstillet sig eller ladet noget til sit Forsvar Retten Ved andre anmelde. Thi kiændes for Ret at det imellem Melchior Christensen Cortsen og Anne Hansdatter værende Ægteskab hermed opløses og han tillades at begive sig i et andet Christeligt Ægteskab, alt efter Lovens Tilhold 3b:18c15 art 1 §. Procurator Scheitelies Salarium billiges med Tolv Rixdaler. - i det øvrige ophæves Processens Omkostninger.

E Nannestad - O.Holmboe Johan Cornisch - Monrad.

Ligeledes i Solum sogns kirkebog ved barnets dåb (en pige der blev døbt Adriana Andreasdatter): "Andreas Bærentsen Muurmester, logerende i Schien hos Toer Pedersen, Moderen Anne Hansdatter gift med Melchior Chortsen, der nu farer udenlands".

Det sidste jeg endnu ved om Anne Hansdatters levnedsløb er fra Ekstraskattemanntallet for Solum sogn i 1762. Hos Anders Thygesen og hustru: "Inderster Anne Hansdatter og Christine Melchiorsdatter" i en bemærkning hertil: "Anne Hansdatter er en fattig Krøbling, og saaledes unntatt fra Beskatning". Hendes datter, som hun fik udenfor ægteskab døde i starten af 1759, 3 år 3 måneder gammel.

Efter at have fundet disse oplysninger, tegner der sig et helt andet billede af Anne Hansdatter og Melchior Christensen Cortsen. Hvordan Anne Hansdatter formåede deres fælles formue, ved jeg ikke, men det er muligt at de gamle tingbøger gemmer på svaret, da pantedokumenterne er indført heri. - En slægtsforsker finder et svar, og nye spørgsmål opstår.

Men Melchior var altså ikke den levemand og Ødeland som jeg troede. Overskriften til denne artikel var "En skilsmisse i 1765". Den burde måske i stedet have været "Undskyld Melchior".

Figuren til venstre viser Læsøs plassering i forhold til Danmark.

Tvangsutskriving på Mæla 1729

Av Jan Christensen

Kilde: Bratsberg amtsregnskap, Breve fra diverse, pakke 241

Brev til amtmanden fra Steen S (F?) / K. Knudsen.

Datert Nordre Mæla, 21 april 1729

Overlast ved en del "gevorbne" natten til påskeaften 16 april sistleden, hvor han og hans hustru har tilhold for å å ha oppsyn med bemelte gård tilhørende Andreas Erboe.

En av dem banket på døren og begjærte ild til en pipe tobakk, men straks han var kommet inn, lukket han inn flere til seg, som begjærte lys, øl og brennevin, men da han og hans hustru nektet dem dette som de ikke selv var eiende, blåste de selv opp varmen uti skorsteinen og fikk ild uti en flis hvormed de lyste og lette, inntil de fant hans sønn Knud Steensen som lå hos faren i sengen. De befalte ham straks å stå opp og følge dem for at skulle være en værvet soldat, tross dennes og foreldrenes motstand. Denne hadde forlengst latt sig antegne iblant det unge

mannskap ved oberstløytnant Fiens kompani, og det bevis han hadde derfra foreviste han dem, men dette fratok de ham. Men da han ikke ville ta pengene som de bød ham, førte de ham om natten bort, imot hans vilje, med makt - selv hadde hans gamle mor, min hustru ingen som kunne komme dem til hjelp. Da han spurte hvilket kompani de ville bringe ham til, svarte en soldat Christen Ellefsen som han kjente samt en underoffiser født i Skien navnlig Søren Pedersen og en soldat kaldt Johannes Salmaker.

Dermed måtte vi gamle svake foreldre la os nøye, og med smerte se på de således bortføre våres sønn, liksom han hadde været en misdeder.

Sådan vervingsmåte vel ulovlig !

Rekommendere ham på vedbørlige steder - Sønnen 16 år og stedse oppfødt på landet, at han fra de "gevorbne" kan bli fri, for å tjene for soldat ved Oberstløytnant Fiens kompani.

Jan Køppen Petersen deler med oss nok en liten sak fra avisene, denne gangen fra 1840.

P r o c l a m a.
Creditorerne i efteransørte ved Bamble Søren:
Kriveries Jurisdiction under Skiftebehandling
Kaaende Boer nemlig:

A. Af Gjerpens Thinglaug:

1. efter Arbeidsmand Ole Larsen af Bradsberg,
Kleven;
2. - Leilænding Jacob Ericksen Tisland;
3. - Leilændingskenke Anne Larsdatter Strømdal;
4. - Strandhødder Anders Gundersen Bække-
bold.
5. efter Bærkarbejder Lars Halvorsen Rødningen;
6. - Leilænding Christian Halvorsen Wenstøbs
Hustrue, Siri Olsdatter;
7. - Selveier Zacharias Jensen Kleven;
8. - Huusmand Amund Akslaksen Rødningen;

B. Af Drangedals Thinglaug:

9. - Føderaadskone Marikken Knudsdatter Sol-
berg og forhen afdøde Mand E. Olsen;
10. - Gaardmand Veder Halvorsen søndre Tor-
næs's Hustrue, Claudine Marcusedatter;

C. Af Eidanger Thinglaug:

11. - Huusmand Torgrim Halvorsen Kaasa un-
der Flaaten;
12. - Matros Christen Andersen Grønnerød af
Brevig;

indkalder herved til inden 12 (tolv) Uger fra Da-
to for mig, som Skifteforvalter i samme at an-
melde og legitimere deres Fordringer.

Bamble Sørenskrivercontoir, den 6te April
1840.

R. E. Krogh.

Gjerpen interaktive bygdebok

Av Redaktøren

For alle som har fulgt Gard Strøm sitt arbeide kan vi nå endelig begynne å se synlige bevis på hans arbeid. Tidligere har enkelte gårder eller plasser blitt trykket i sin helhet her i Ætt og Annet. Fra april i år er hans arbeid i ferd med å bli gjort interaktivt på internett.

På hans egen hjemmeside Gamle Gjerpen på www.gamlegjerpen.no, som forøvrig har fått en flott ansiktsløftning for anledningen, finner vi gårdene.

En og en gård legges ut samtidig som at Gard ber om informasjon i form av nyere slekter/bilder slik at gårdene hele tiden blir oppdatert.

Idet jeg skriver denne artikkelen er 7 gårder lagt ut; Falkum, Gulset, Listul, Mæla, Strømdal, Århus og Hyni. Venstøp er den gården som nå står for dør og Gard regner med at siden vil bli oppdatert med en gård pr uke fremover.

Gårdene er lett tilgjengelige idet de kan velges fra en såkalt "drop-down" liste på hjemmesiden.

Når man så har valgt gården, kommer man inn på en ny side som viser et kart og nye drop-down menyer som gir deg mulighet til å velge de forskjellige bruksnummerene på gården. Når du så velger en av plassene får du en bruks- og utskriftsvennlig side over de familier som bodde på plassen.

Gulset

Gård nr. 2 i Gjerpen, Telemark.

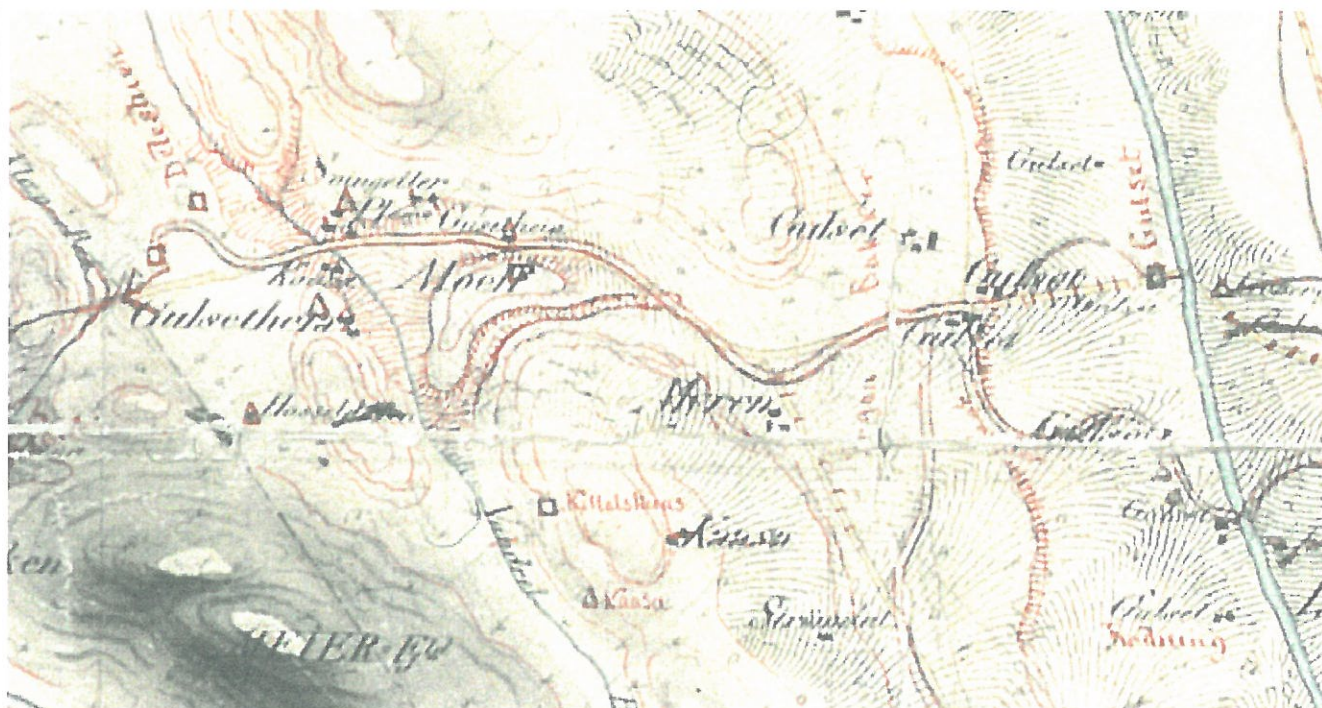
Ved Gard Strøm.

Gulset:

Gamle Gulset

Gjerpen:

Klikk →

Utsnitt av Målebordsoriginal (1845-49). Original hos Statens kartverk, Hønefoss. Gjengitt med tillatelse.

Figuren over viser "forsiden" til kapittelet om Gulset i Gjerpen med kart og drop-down menyer. Menyen begynner med "Gamle Gulset" og deretter for de enkelte underbruk/-plasser.

Torvetjønn – en gammel gård ved Møsvann

Av T.N. – Klipp fra Hydrobladene

Oppe ved Møsvann lå i tidligere tider en gammel gård - Torvetjønn - med særlig vakre og karakteristiske husbygninger. Nå finnes det intet tilbake unntatt restene av grunnmurer, men to av de gamle bygninger er flyttet til andre steder og bevart for etterseleken.

Det er vel sannsynlig at Torvetjønn i likhet med andre gårder ved Møsvann har vært fast bebodd alt i middelalderen. Men gården ble, som de fleste andre gårder der oppe på fjellvidda, senere avfolket. Man vet at omkring år 1700 var det kun seterbruk på Torvetjønn. Senere ble garden husmannsplass under Austbø i Rauland.

Torvetjønns historie som selvstendig gårdsbruk begynner i 1726,

idet husmannen Knut Person i det år kjøpte eiendommen.

Sin storhetstid når Torvetjønn under Knuts sønn, Sigurd Torvetjønn, for så vidt som det var han som lot sette opp den bebyggelse som gjorde Torvetjønn til en av den tids eiendommeligste gårder. Utvendig ble flere av bygningene forsynt med utskjæringer, og innvendig ble flere rom rose malt av en dyktig bygdekunstner. Det heter seg at det var i konkurranse med andre gårdbrukere der oppe, om hvem som kunne skaffe seg de vakreste hus, at Sigurd Torvetjønn lot disse kostbare hus bygge. Torvetjønn var en stor eiendom den gang. Vesentlig svære fjellvidder, men også dyrket mark, og Sigurd måtte være en etter forholdene rik mann, når han kunne legge så mange penger i utsmykningen av sine hus. Man kan undre seg over hvordan denne rikdommen var samlet. Det må ha vært jakt og fiske som var så innbringende på den tid. Etter Sigurds død i 1791 ble Torvetjønn delt i 2 gårder, Nordistog og Sudistog. Den eldste sønnen, Knut, fikk hovedbølet Nordistog med de vakre bygninger, men byttet snart sin gard med en annen lenger nede i Rauland.

Den andre sønnen, Halvor, fikk Sudistog, og han satt med gården til sin død 1807. Etter den tid er Torvetjønns saga som gårdsbruk ute. Eiendommene skiftet flere ganger eiere. De ble mest brukt til seterdrift og store deler av fjellviddene ble frasolgt. Fra 1850-årene og fram til den siste tid hørte Torvetjønn først under Opdal, senere under Staurheim, begge gårder i Bø, og ble brukt som seter for disse gårder. Det høres utrolig ut at det var praktisk for gårder i Bø å drive seterdrift oppe ved Møsvann, men det er opplyst at det var av økonomisk betydning for disse gårder å kunne utnytte Torvetjønnsbeitene - 6 000 mål i alt - fordi gårdene drev med større besetninger enn gården selv kunne fø. Det var et stort apparat som måtte settes i

gang når reisen til Torvetjønn fra Bø skulle foregå. Det var 40-60 kuer og mange sauer som skulle drives den 70-80 km lange vei. Turen gikk fra Bø til Seljord-Flatdal, over Skarsnuten til Åmotsdal, og derfra over til Torvetjønn. Det ble vel ikke mer enn en mils vel om dagen, så turen tok sine 8 dager.

Oppreisen startet omkring 24. juni, og i de siste dager av august måtte hjemreisen finne sted.

Torvetjønneiendommen var også på andre måter en naturrikdom for Bø-gården. Jakten der oppe var god. Man regnet i 1870-80-årene, med 30-40 ryer pr. dag. Torvetjønnet var rikt på fjellørret, og seterfolkene førte alltid med seg hjem fra seteren mange kilo saltet ørret.

Omkring århundreskiftet ble gårdsdriften på Staurheim omlagt, og seterdriften til Torvetjønn innstilt. De gamle hus på Torvetjønn sto ubebodd og forfalt. Stabburet ble reddet fra å gå til grunne ved at minister Eyde kjøpte det og flyttet det til sin eiendom Kromviken ved Møsvann. Nå må stabburet flyttes igjen, på grunn av oppdemningen av Møsvann. Under en utflukt jeg foretok en del år før krigen sammen med konservator Berge og disponent Sondbo opp til Staurheim i Bø, kom Torvetjønns-bebyggelsen på tale. Konservatoren, som i sin bok om «Vinje og Rauland» har gjengitt Torvetjønns historie i korte trekk, forespurte om det ikke kunne tenkes at Norsk Hydro ville interessere seg for å bevare den gamle stuebygningen som sto igjen på Torvetjønn. Jeg brakte det på bane for generaldirektør Aubert, som også uttalte sin sympati for tanken om å flytte huset ned til Rjukan. Jeg fikk i oppdrag å utrede saken nærmere, men det viste seg da at Torvetjønns-stova i mellomtiden var solgt til nedrivning til grosserer Didrik Halvorssen i Oslo, og den var for

så vidt kommet i gode hender. Huset ble satt opp igjen på grossererens eiendom Longvik i Rauland og inngår her i et gammelt gårds interiør med andre gamlebygninger, delvis Longviks egen gamle bebyggelse og delvis andre gamle hus, som er flyttet til Longvik. To av de eiendommeligste hus fra den gamle gården på Torvetjønn står altså begge i sin hjembygd, Rauland. Professor Johan Meyer har i sitt verk «Fortids kunst i Norges Bygder - Telemark» avbildet, til dels i farger, en rekke eksteriører fra husene på Torvetjønn og disse gir oss en forestilling om hvilken vakker gård Sigurd Torvetjønn lot bygge for temmelig nøyaktig 200 år siden.

Stabbur i Telemark

Av Tr.N. – Klipp fra Hydrobladene

En skal ikke ha fartet langt gjennom bygdene våre i dag før en noterer seg at den nye gårdsbebyggelsen er temmelig stilløs og lite særpreget. Dette gjelder så vel innhus som uthus, bortsett fra en liten husgruppe for seg selv, buret og loftet. Vi står her overfor hustyper som har sprunget fram av gammel tradisjon og kultur, og det kan ha sin interesse å se litt nærmere på deres konstruksjon og arkitektoniske eiendommeligheter.

Risvold-loftet i Hjartrdal, antakelig fra det 16. århundre.

I alminnelighet står de to bygningene ved siden av hverandre.

Buret lite og lavt, loftet stort og dominerende. I daglig språkbruk kalles loftet stabbur, og sammen er det disse to hus som danner det viktigste trekk i de fleste bondegårders ansikt ut mot verden.

Foruten de vanlige uthus, stall låve osv., hadde gårdene i gamle dager ikke mindre enn fire forskjellige slags innhus - det var stove, skåle, eldhus og bur med loft (stabbur). De tre førstnevnte tjente som oppholdsrom, soverom og kjøkken for gårdens folk, og da de funksjonelt hørte sammen, ble de etter hvert samlet under ett tak. Derimot har buret og loftet - som en av praktiske grunner gjerne omtaler under ett og benevner som stabburet - fortsatt å eksistere som atskilte bygninger helt ned til våre dager. I bondens forestillingsliv ble de stående som en uunnværlig bestanddel av bondegårdens miljø, og så dype røtter har denne tradisjonen i folks bevissthet den dag i dag at nybygde gårder som regel blir utstyrt med et frittstående stabbur.

Da stabburet foruten å være et spesifikt norsk byggverk både hva bruk og konstruksjon angår, og da det i Telemark er nedlagt et betydelig arbeid for å gjøre utsmykningen av stabburet så vakker som mulig, kan det kanskje ha sin interesse å se litt nærmere på dets historie.

Stabburet har bevart sin egenartede konstruksjon helt fra sagatiden. Ved siden av å være gårdens forråds- og

skattkammer, med det første stakkverk som matbod og det andre som opplagsrom for klær og verdisaker, er det rimelig at det opprinnelig også har vært gårdens «festningsanlegg». Dette gir forklaringen på det eiendommelige forhold at annet stakkverk er blitt utbygd, d. v. s. har fått en større grunnflate enn det første stakkverket, noe som i høy grad lettet forsvaret av bygningen. Til støtte for denne oppfatning kan en nevne at det i flere gårdsanlegg fra gammel tid er bygd en forbindelsesgang i annen etasjes høyde mellom stabburet og våningshuset, en såkalt drumbe, som gårdens folk kunne benytte seg av dersom fienden tvang dem til å bruke stabburet som siste skanse under et angrep.

Til å begynne med var både bur og loft i til likhet med de øvrige hus plassert på selve bakken og ble av den grunn kalt jarbur og jarloft.

I middelalderen ble det imidlertid vanlig å løfte buret opp og sette det på stabber, og slik kom navnet stabbur i hevd. Nå var det ikke lenger forsvarstekniske hensyn som gjorde seg gjeldende. Kristendommens mildnende innflytelse hadde trengt inn i alle samfunnslag, og de blodige ættefeiders tid var slutt. Det var andre av langt uskyldigere format det nå gjaldt å verge seg mot: rotter og mus og andre nærgående gnagere som gikk til angrep på mat og klær. Stabburet var og er gårdens sikreste oppbevaringssted. Det er forholdsvis ildsikker, det ikke fins ildsteder i buret og dets solide utførelse gjør det vanskelig for uvedkommende å bryte seg inn.

Gammelt stabbur fra Våge.

En skulle tro at stabburet med sin forholdsvis enkle konstruksjon og sin ensartede anvendelse hadde lett for å bli en gjentakelse fra gård til gard. Dette er ikke tilfelle. Med den trang til variasjon og et personlig formspråk som gjerne er et uttrykk for rik kunstnerisk fantasi, fore rakk bøndene, og ikke minst telene, å la stabburet bli en eksponent for deres egen særmerkte smak og stilfølelse, og resultatet er at en meget finner to stabbur som er fullstendig like. Hver bonde laget sin stabburstype, utført etter hans behov og med det utstyr og den utsmykning hans evne og økonomi tillot.

Selv om variantenes tall på denne måten ble stort, var det selvsagt ikke til å unngå at hvert enkelt bygdelag gjerne samlet seg om en bestemt grunntype. Her kom naturforholdene, ikke minst i en landsdel som Telemark med dets sterkt varierte landskap og værforhold, til å spille en viss rolle. Som et eksempel på dette kan en nevne at stabburene i Vestfjorddalen

gjennomgående har flatere tak og en laver konstruksjon enn i andre bygder, noe som sikkert skyldes de harde vindbygene som av til går gjennom dalen.

Av de stabburene en med sikkerhet kan bestemme alderen til, er det som står på Vinlaus i Lårdal i Telemark det eldste. En kan trygt gå ut fra at det er enda eldre enn stavkirken. Det er ikke alltid så enkelt å tidfeste et stabbur men et sikkert holdepunkt for fagfolkene er måten dørinnfatningen er utført på, samt listenes - beitskienes - form.

Da trangen til en kunstferdig utsmykning husbygninger og husgeråd meldte seg i tidlig middelalder, var det naturlig at stabburet gårdens fornemste hus, først kom på tale. Men her var det ikke hvem som helst som fikk slippe til med treskurd og annet ornamentalt arbeid. Nei, de dyktigste bygdekunstnere ble tatt i bruk. Til å begynne med hadde treskurden et enkelt og fordringsløst preg, men etter hvert hvokste kravene, inntil høydepunktet ble nådd i 1770-80 årene. Det var en gyllen tid for bøndene i Telemark, tømmeret hadde ypperlige konjunkturer, og de skogeiende bønder fikk mange penger mellom hendene. Selv om det jo ikke alltid forholder seg slik at økt pengemakt nødvendigvis følges av høyere kultur, så er det en kjensgjerning at stabburet opplevde en renessanse. Dets mange fristende dekorative oppgaver, dets søyler, dører og utbygg, ble tatt opp og løst. Det var nær sagt ingen grenser for den oppfinnsomhet og kunstneriske glede en dyktig treskjærer kunne legge inn i stabburets frodige dekor.

Naturlig nok er det mange kulturminner som knytter seg til stabburet. Når det var bryllup på gården og en var kommet til annen dags morgen, fikk bruden brudestasen på – kronen og alt det andre som fulgte med høytidsdagen. Hun ble kledd på av villige kvinnehender i staburets annet stokkverk. På burtrappa fikk brud og brudgom et glass fransk brennevin, gjestene fikk hver sin dram, og så gjorde hele flokken, med brudeparet i spissen, en runde på tunet fra trappa fram til hovedinngangen. Først kom spillemannen fulgt av kjøgemesteren, så kom to brudesvenner fulgt av brudgom og brudekoner, brud og brudesvenner og brudepiker og endelig gjestene. Husbondsfolket tok imot i døren, og der fikk de to brudesvennene svare vel både for seg og de andre på spørsmålene om hvor de kom fra og hva slags folk de var. Var svarene "fullnøggjande", ble hele flokken budt velkommen til dekket bord inne. Spillemannen ga til beste en feiende slått, og snart gikk de velfylte øl bollene rundt.

Storparten av den gamle og tradisjonsrike bebyggelsen i våre bygder er dessverre blitt revet eller ombygd. Kravene til større komfort og en mer praktisk innredning trykket på, men stort sett har stabburene fått stå i fred. De svarer til sin hensikt som før, og har sikkert ennå en lang levetid foran seg. Nettopp nå er interessen for vår gamle bondekultur og alt som knytter seg til den sterkere og mer ekte enn noensinne før, og dette har også kommet stabburet til gode. Så langt har det gått at byfolk har kjøpt gamle stabbur og plassert dem som pryd i sine hager. Det er vel overflødig å sette fingeren på at dette er et feilgrep, et hærverk, som bør stanses og forbyes effektivt og definitivt. Et stabbur har sitt miljø, som det ikke uten ubotelig skade kan løsriveres fra, uten i museumsøyemed miljøet er bondens hjem, husene, gårdstunet og hele landskapet omkring. Av dette miljø er det sprunget fram, og der hører det naturlig hjemme.

Rygnestad-bottet i Setesdalen

Fra Jan Køppen Petersen har vi fått mange små kilder fra avisene.

Vi presenterer her en avskrift fra Ugeblad for Skien.

Skiftevarsel.

At Boerne efter følgende Afdøde i Drangedahls Præstegjæld ere berammede til Foretagelse paa Lensmandsgaarde Weefald i samme Sogn, saaledes:

Onsdagen den 3die Februar førstkommande fra Kl- 9 om Formiddagen af:

- 1) efter Gaardmanden Aasold Claussen Hennesjøe.
- 2) Efter Ungkarl Hans Claussen Hennesjøe.
- 3) Efter Anne Nilsdatter Heldahl og hendes senere afdøde Mand Ellef Bærulfsen.
- 4) Efter Isach Anunsen Fostvedt.

Næste Dag den 4de Februar, fra Kl. 3 om Eftermiddagen af:

- 5) efter afgagne Enke Mari Tellevsdatter Stedahlen under Gaarden Svelberg.
- 6) Efter Marthe Olsdatter Skartvedt under Gaarden Lendskjoldgrav.

vil; Skifteretten ikke undlade tillige herigjennem at bekendtgjøre, i Særdeleshed med hensyn til den Forbindelse, de Afdøde maatte have staaet i til de respektive Handelsmænd her i Fjorden.

Bamble Sorenskrivercontoir, Skien den 22de December 1829.

I Cancelliaad Morgenstjernes Fravær, som Medlem af
Lovcommisjonen.
T.I. Christian
edsvoren Fuldmægtig.

B

Returadresse:

Håvundvn. 335
3711 Skien

Spørsmål og svar

*Av Redaktøren***Ole Amundsen Kolstad, født 1892 i Skien?**

Til redaksjonen i Ætt og Annet er det kommet en etterlysning som vedkommende har jobbet med siden 1952! Vedkommende har søkt hjelp både hos Frelsesarmeen, Statistisk Sentralbyrå, Statsarkivene både i Trondheim og Oslo og tilsist hos Fylkesmannen i Telemark, men foreløpig uten å ha funnet hverken informasjon om hans opphav, eller like minst. Hvor ble det av ham. Har han ytterligere etterslekt? Nedenfor foreligger et resymé av de kilder som er tilsendt oss.

På Røros blir det 24. april 1915 født et uekte barn, Olga Reidun Riset. Hun hjemmedøpes 4. mai samme år. Dåpen bekreftes 1. august 1915 i Røros. Foreldre er ungkar og arbeider Ole Kolstad, f. 1892 og pike, hj.v. Anne Sofie Riset, f. 1890. Hans adresse er oppgitt å være: Skien.

I en kopi av Kirkeboken fra Røros bekreftes det ovennevntem Ole Kolstad skal være fra Skien landsogn.

Samme år søkes det om barnebidrag, og Ole Kolstad oppgis å være "sjuffør ved Rukan".

Frelsesarmeen mener å erindre at de hadde pratet med denne Ole Kolstad i Oslo ved en anledning, men at han ikke var fra Oslo. Videre har de "funnet" en Ole Kolstad som dør i 1965, men han skal være født i 1894.

Folkeregisteret skriver at "Det er ingen person registrert i Det sentrale personregister med navnet Ole A. Kolstad født i 1892". En kilde forteller også at Ole A. Kolstad er fraflyttet Rjukan 27. mai 1916.

Videre foreligger det fotostatiskopi av Ole A. Kolstad, men de er for dårlige til å trykkes i avisa.

Svar sendes Birgit Nordset Aasrum, Herbjørnsrød, 3220 Sandefjord, tlf. 33 11 09 70. Epost: ole.naess@c2i.net.

Redaktøren ber om at dersom svar sendes direkte til etterlyser at det også sendes en kopi til redaksjonen. Dermed vil flere av våre lesere sette pris på denne spalten.

Hans Nielsen, født. ca 1699

Denne etterlysningen kan relateres til artikkelen på side 6.

Jeg søker opplysninger om Hans Nielsen (født ca. 1699) han blev gift i Skien kirke d. 14. januar 1723 med Maren Andersdatter.

De fik en datter, Anne, der blev døbt i Skien kirke d. 10. oktober 1723. (Min tip-4 oldemor, som senere blev gift med Melchior Christensen Cortsen fra Læsø i Danmark)

Senere fik Hans Nielsen og Maren Andersdatter 9 børn, som blev født og døbt i Solum.

Hans Nielsen døde i Closter Ejet i Solum sogn i 1749, og blev begravet d. 30. juni.

Er der nogen der ved hvor Hans Nielsen og Maren Andersdatter blev født og døbt, og hvem deres forældre var. - og hvornår døde Maren Andersdatter. (Hun døde senere end Hans Nielsen)

Svar sendes Kurt Dahl på Epost: dahl@home2.gvnet.dk

Tollef Larsen, født ca 1829 i Porsgrunn

Nok en danske som søker hjelp. Denne etterlysningen er sakset fra Slechtsforumet på internett.

Kan I hjælpe?

Omkring 1855 ankommer en mand fra Norge til Korsør i Danmark.

Hans navn er Tollef Larsen, - han er født ca. 1829. Fødested opgives som Porsgrund. Alle oplysninger om hans fødsel og ophav modtages med glæde. Hilsen Flemming Svendsen, Korsør DK. Epost: zeus2@mail.dk